

VARGA JÚLIA–CSILLAG MÁRTON

A foglalkozási mobilitás változása Magyarországon két évtized adatai alapján

Hogyan változott a foglalkozási mobilitás az elmúlt húsz évben Magyarországon, és miben különbözött a koronavírus-válság, valamint az azt követő időszak a pénzügyi válság időszakától? Tanulmányunkban ezt térképezzük fel a KSH munkaerő-felméréseinek rotációs paneladatait felhasználva, a 2003–2022 közötti időszakra. Ez a hosszú adatsor lehetővé teszi, hogy a gazdasági ciklus különböző fázisaiban vizsgáljuk a foglalkozásváltás valószínűségét, és nem csupán a folyamatosan foglalkoztatottak, de a munkanélküliségből visszatérők adatait is kiaknázzuk. Megmutatjuk, hogy a foglalkozási mobilitást összességében a folyamatosan egy munkáltatónál dolgozók foglalkozásváltásai mozgatják, és ez nőtt meg extrém módon a koronavírus-járvány idején, valamint utána. Ebben radikálisan különbözik ez a válság a 2008–2010-es pénzügyi válság időszakától. A mobilitást befolyásoló tényezők is megváltoztak, amire az utal, hogy a legalább érettségizettek, de különösen az irányító pozícióban lévők körében nőtt meg a foglalkozásváltás valószínűsége.*
Journal of Economic Literature (JEL) kód: G01, J01, J6, J24, J62, J64.

Bevezetés

Ebben a tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy milyen kapcsolat volt Magyarországon a gazdasági ciklusok és a foglalkozási mobilitás, vagyis az egyének foglalkozásváltoztatásai között a 2003-tól 2022-ig terjedő időszakban, és milyen eltéréseket vagy hasonlóságokat látunk a 2008. évi pénzügyi válság és a koronavírus-válság idején megfigyelhető foglalkozási mobilitás mintázataiban. A tanulmány leíró elemzését adja a vizsgált kérdéseknek.

* A kutatást az NKFIH OTKA 138766. számú pályázata támogatta. Köszönettel tartozunk *Tir Melindának* az adatok feldolgozásában nyújtott segítségéért és a KRTK Adatbankjának, hogy a rendelkezésünkre bocsátották az adatokat; valamint *Hermann Zoltánnak* a tanulmány korábbi változatához fűzött megjegyzéseire. Minden hiba a szerzők felelőssége.

Varga Júlia, HUN-REN KRTK KTI (e-mail: varga.julia@krtk.hun-ren.hu).

Csillag Márton, Budapest Szakpolitikai Elmező Intézet és HUN-REN KRTK KTI (e-mail: marton.csillag@budapestinstitute.eu).

A kézirat első változata 2023. november 2-án érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2023.12.1338>

A foglalkozási mobilitásnak többféle oka lehet: a nem megfelelő illeszkedés a foglalkozás és az egyén végzettsége, képességei között, a karrierút szerinti előrehaladás vagy a gazdaságban végbement exogén változások hatására megváltozott kereslet egyes munkafajták iránt. A nemzetközi irodalomban számos tanulmány vizsgálta, hogy a foglalkozási mobilitás valószínűsége hogyan függ a konjunktúraciklusoktól, hogy hogyan változik a foglalkozási mobilitás a ciklus egyes szakaszaiban a munkavállalók jellemzői szerint (lásd például *Murphy–Topel* [1987], *Moscarini–Vella* [2008], *Kambourov–Manovski* [2008], [2009a], *Longhi–Taylor* [2013], *Bisello és szerzőtársai* [2022], *Devereux* [2022]).

A tanulmányok nagy része azt találta, hogy a foglalkozási mobilitás általában a gazdasági ciklusokat követi, prociklikus természetű, recesszió idején csökken, a fellendülési szakaszokban pedig növekszik. Erre az a kézenfekvő magyarázat, hogy mivel recesszió idején csökken a munkahelyteremtési ráta, a cégek kevesebb embert vesznek fel, ez korlátozza a munkavállalók mozgási lehetőségeit, így kisebb lesz a munkavállalók vagy a munkanélküliek álláskeresési valószínűsége, valamint a foglalkoztatottak foglalkozásváltoztatási valószínűsége is. Ezért a visszaesési szakaszokban a foglalkozási mobilitás csökken (például *Carrillo–Tudela és szerzőtársai* [2014], [2016], *Roosaar és szerzőtársai* [2014], *Carillo–Tudela–Visschers* [2020]).

Ezzel szemben néhány tanulmány bemutatta, milyen mechanizmusok révén járhat a gazdasági visszaesés a foglalkozási mobilitás növekedésével, aminek következtében a foglalkozási mobilitás anticiklikus is lehet. Mivel recesszió idején kevesebb álláshelyet hirdetnek meg a munkáltatók, ezért lehet, hogy a munkakeresők kevésbé válogatnak (*Moscarini–Vella* [2008]), a legtöbb munkát elfogadják, ami csak adódik, és hajlandók nem illeszkedő foglalkozásokban is elhelyezkedni, foglalkozást változtatni. Ha könnyű munkát találni, akkor viszont a munkakeresés szelektívebb, inkább irányul olyan foglalkozásokra, amelyekben az egyén hasznosítani tudja foglalkozásspecifikus emberi tőkéjét (*Kambourov–Manovski* [2009b]).

A foglalkozási mobilitás dinamikája eltérő lehet a konjunktúraciklus különböző szakaszaiban a munkavállalók különböző csoportjaiban. Így azok körében, akik önként hajtanak végre pályamódosítást, vagy akik a karrierlétrán próbálnak előrehaladni, valamint azok körében, akik kényszerűen, egy munkanélküliségi időszak után próbálnak elhelyezkedni.

A kutatások többsége azoknak a munkavállalóknak a mobilitását vizsgálta empirikusan, akik folyamatosan foglalkoztatottak voltak, azaz foglalkoztatotti státusból foglalkoztatotti státusba kerültek, és eközben változott meg a foglalkozásuk. Viszonylag kevés figyelmet kapott azoknak a pályamódosítási, foglalkozásváltási döntése, akik az elhelyezkedést megelőzően munkanélküliek voltak. Néhány tanulmány a munkanélküliségből elhelyezkedők pályamódosítási döntését is elemezte, és azt találta, hogy a foglalkozási mobilitásnak fontos szerepe lehet a munkanélküliek álláskeresési folyamatában (*Longhi–Taylor* [2014], *Carillo–Tudela–Visschers* [2020], *Manuel–Plesca* [2022]). A munkanélküliségből elhelyezkedő munkavállalók nagyon nagy hányada vált foglalkozási csoportot, de esetükben a foglalkozásváltás valószínűsége a recesszió alatt inkább csökken, mint nő (*Carillo–Tudela és szerzőtársai* [2016], [2023]).

A foglalkozásváltás nem mindig jár együtt munkahelyváltással, ahogy a munkahelyváltás sem jár mindig foglalkozásváltoztatással. A munkavállalók nagy hányadának úgy változik a foglalkozása, hogy ugyanannál a munkáltatónál dolgozik tovább. Az Egyesült Államokban a 2000-es évek elején a foglalkozásváltások nagyjából 40 százaléka ugyanannál a munkáltatónál történt, az arány folyamatosan növekedett (*Moscarini–Vella* [2008]). Az utolsó két évtizedben folyamatosan csökkent a foglalkozási mobilitás, a csökkenés elsődleges oka a munkahelyi mobilitás gyengülése volt, amely a recessziós időszakokban visszaesik, a vállalaton belüli foglalkozási mobilitás viszont viszonylag stabil maradt (*Forsythe* [2018]). Hasonló eredményre jutott *Papageorgiou* [2018]: dániai adatokon azt mutatta be, hogy azokban az időszakokban, amikor súrlódások vannak a munkaerőpiacon, a vállalatok csökkentik a munkaerő-felvételt, viszont ekkor megnő a nagyvállalatokban dolgozók munkahelyen belüli foglalkozásváltási gyakorisága.

Magyarországon számos tanulmány vizsgálta a gazdasági ciklusok, különböző gazdasági válságok és a munkaerőpiaci státusok közötti áramlások kapcsolatát (lásd *Eppich–Köllő* [2014], *Köllő* [2020], *Boza–Krekó* [2021], *Köllő–Reizer* [2021]), de tudomásunk szerint csak egy olyan van, amely kifejezetten a foglalkozási mobilitás és a gazdasági válságok közti kapcsolatot (is) tárgyalta (*Kónya–Krekó* [2021]). Eddig nem készült magyar elemzés általában a gazdasági ciklusok és a foglalkozási mobilitás kapcsolatáról. Tanulmányunkban ezt a kérdést vizsgáljuk.

A továbbiakban a felhasznált adatforrások és módszerek ismertetését követően leíró statisztikák segítségével bemutatjuk, hogyan változott a foglalkozási mobilitás, valamint hogyan alakult a munkavállalók különböző csoportjainak foglalkozási mobilitása a konjunktúraciklus különböző szakaszaiban Magyarországon 2003 és 2022 között. Az elemzésbe a folyamatosan foglalkoztatottak foglalkozási mobilitásának vizsgálata mellett a munkanélküliségből elhelyezkedők foglalkozási mobilitását is bevontuk. A konjunktúraciklusok hatásának vizsgálatán túl részletesen összehasonlítjuk a 2008. évi pénzügyi válság és a 2020. évi koronavírus-válság alatt megfigyelhető mobilitási mintázatokat, ezek különbségeit. Végül, egyrészt azt mutatjuk be, hogy milyen különbségeket látunk a mobilitást befolyásoló tényezőkben attól függően, hogy a folyamatosan foglalkoztatottak foglalkozásváltása együtt járt-e munkahelyváltással is, vagy sem. Másrészt azt, hogy a különböző periódusokban milyen eltérések mutatkoztak a munkanélküliségből elhelyezkedők foglalkozási mobilitási valószínűségében.

Adatok, módszerek

Elemzésünk a KSH munkaerő-felméréseinek (MEF) 2003–2022. évi hullámaiból képzett egyéni szintű paneladatbázisra támaszkodik. A MEF mintáját, amely negyedévente vizsgálja a népesség reprezentatív mintáján a munkaerőpiaci helyzet változásait, rotációs eljárás segítségével frissítik.¹ A mintába bekerült háztartásokhoz tartozó

¹ Erről részletesebben lásd *KSH* [2006].

egyéneket hat egymást követő negyedévben figyelik meg. Az egymást követő negyedévekben megfigyelt egyének adatai ezért panelba kapcsolhatók. A paneladatbázisban megfigyelhetők az egyének foglalkozásváltozásai.

A foglalkozási mobilitást az egymást követő két negyedév FEOR-szakmakód-változásával mértük, a korábbi tanulmányokhoz hasonlóan. A foglalkozásváltozások követését ilyen hosszú időszakon keresztül nehezíti, hogy a foglalkozási besorolások, a FEOR-kódok 2003 és 2022 között megváltoztak. A vizsgált periódusban egy nagyobb felülvizsgálat történt a FEOR-besorolásokban. 2010. negyedik negyedévig a FEOR-93 nomenklátúra szerinti szakmakódok (vagy azok is), 2011 első negyedévtől pedig csak a FEOR-08 szerinti kódok találhatók meg az adatbázisban. 2009 és 2011 között a régi és az új besorolás szerinti kódok egyaránt szerepelnek, ami felhasználható lett volna a két besorolási rendszer kódjainak harmonizálására, amit más munkák megtettek. Ebben a tanulmányban mi nem harmonizáltuk a FEOR-besorolásokat, hanem két panelt alakítottunk ki, az első a 2003. első negyedév és a 2010. negyedik negyedév közötti adatokat tartalmazza, a második a 2011. első és 2022. negyedik negyedév közöttieket. Ez azt jelenti, hogy van egy szakadás a mobilitási adatokban, a 2010. negyedik negyedév és a 2011. első negyedév közötti foglalkozási mobilitási változók hiányoznak az adatbázisból. Mivel az elemzést a konjunktúraciklus időszakaira külön-külön végeztük, és az új FEOR-kódok bevezetése egybeesik az elemzésünk beosztása szerinti egyik időszak határával, ez az eljárás valószínűleg kevésbé torzítja az eredményeket, mint ha harmonizáltuk volna a FEOR-kódokat. A FEOR-08 besorolás foglalkozásainak száma a FEOR-93 besoroláshoz képest 632 foglalkozásról 485 foglalkozásra csökkent, ennek következtében a foglalkozási csoportok, alcsoportok száma és összetétele is jelentősen változott. Harmonizálás esetén – a harmonizálás nehézségeinek következtében – kiugróan sok foglalkozásváltozást figyeltünk volna meg a besorolási változások miatt a 3. (az alábbi időszakokra bontás szerint a 2011. első negyedévtől 2014. első negyedévig tartó) időszak első negyedévében.

Tanulmányunkban a foglalkozásváltást a két- és háromjegyű FEOR-kódok változásaként határoztuk meg.² Ezek elég részletesek ahhoz, hogy a foglalkozásváltozásokat követni tudjuk, és kisebb eséllyel látunk kódolási, besorolási hibák miatt foglalkozásváltást, mint a legrészletesebb, négyjegyű FEOR-kódok alkalmazása esetében. (A négyjegyű kódok használata a MEF-felvételek mintáinak nagysága miatt sem meggyőző, mivel a mintában négyjegyű kódok csak nagyon kis esetszámmal vagy egyáltalán nem szerepelnek.)

A 2003 és 2022 közötti időszakot a GDP szezonálisan és naptárhatással kiigazított negyedéves növekedési üteme alapján hat időszakra osztottuk.

1. időszak: 2003. első negyedévtől 2008. első negyedévig tartott, ez volt a pénzügyi válságot megelőző stagnáló, lassuló növekedés időszaka.

2. időszak: a 2008-as pénzügyi válság időszaka (2008. második negyedévtől 2010. negyedik negyedévig).

² A számításokat a kétjegyű FEOR-kódok felhasználásával megismételtük, ezek eredményeit kérésre bemutatjuk.

3. időszak: 2011. első negyedévtől 2014. első negyedévig tartó gyors javulás és az azt követő kisebb visszaesés időszaka.

4. időszak: 2014 második negyedévtől 2019 negyedik negyedévig tartó növekedési időszak.

5. időszak: a koronavírus-válság első időszaka (2020 első negyedévtől 2021 első negyedévéig).

6. időszak: 2021 második negyedévtől 2022 negyedik negyedévig tartott, ekkor a növekedési ütem átmeneti és erőteljes visszapattanás után ismét csökkenésbe fordult (hasonlóan a pénzügyi válságot követő 3. időszakhoz).

Valamennyi mintából kihagytuk azokat, akik közmunkásként voltak foglalkoztatottak. A hat időszakra külön-külön vizsgáltuk a foglalkozásváltás valószínűségét, meghatározóit.

Egy sor kétkimenetes probit modellt becsültünk:

$$Y_{i(t+1)} = X'_{it}\beta_1 + \beta_2 ED_{it} + Z'_{it}\beta_3 + \varepsilon_{it},$$

ahol Y jelzi a foglalkozásváltást, i az egyéneket, t az időperiódusokat (a munkaerő-felvétel negyedéves szakaszait), X az egyén demográfiai és családi helyzetét leíró változókat, ED az egyén legmagasabb iskolai végzettségét leíró kategóriaváltozókat, Z az egyén munkaerőpiaci történetét, munkahelyét leíró változókat jelenti, az ε pedig a normális eloszlást követő, háztartásra és egyénnre klaszterezett hibátgot.

Foglalkozási mobilitás ($Y = 1$) akkor következik be, amikor a látens változó, $Y_i > 0$, ahol $Y_i = 1$, ha az egyén foglalkozást változtatott két negyedév között, és $Y_i = 0$, ha nem változtatott foglalkozást.³ A mintát – hasonlóan Varga [2017a]-hoz – ismételt keresztmetszeti mintaként használjuk, hiszen itt leíró elemzésről van szó.⁴

A becsléseket többféle mintán és többféle specifikációban végeztük el.

1. Először az összes megfigyelhető foglalkozásváltás valószínűségét vizsgáltuk. Olyan mintát használtunk, amelyben nemcsak azok szerepeltek, akik mindkét egymást követő negyedévben foglalkoztatotti státusban voltak, hanem azok is, akiknek t -edik időperiódusban munkanélküli státusuk volt, de $t + 1$ -edik időperiódusban már foglalkoztatotti státusuk.⁵ Ezekben a modellekben az egyén családi, demográfiai helyzetét leíró változók között szerepelt az egyén neme, hogy az egyén egyedülálló-e, van-e a háztartásban 0–6 éves gyerek, van-e 7–17 éves gyerek. A két utóbbi változó a nemmel interakcióban is szerepelt a modellekben. Az egyén iskolai végzettségét leíró kétértékű változók négy iskolázottsági kategóriát különböztetnek meg (általános iskolai végzettség, középfokú szakmai végzettség érettségi nélkül, érettségi és felsőfokú végzettség). Mivel a munkanélküliek korábbi munkahelyéről nem álltak rendelkezésre adatok (csak a korábbi foglalkozásukat ismerjük), ezért

³ A becslésben a változók minden esetben a „bázisidőszak” értékeit veszik fel.

⁴ Ezt az magyarázza, hogy igen rövid paneljeink vannak. Emellett a diszkrét kimenetű panelmodellek esetében felmerülő kezdeti érték (*initial conditions*) problémáját sem kell kezelünk.

⁵ Fontos megjegyeznünk, hogy a MEF-ben a két évnél hosszabb ideje állást keresők esetében nem (mindig) kérdezték le a korábbi munkahely jellemzőit, ezért csak a legfeljebb két éve állásukat elvesztőket tartalmazza a minta.

ezekben a becslésekben az egyén munkaerőpiaci történetét, munkahelyét leíró változók között csak az egyén munkaerőpiaci tapasztalati éveinek számított száma,⁶ illetve annak négyzete szerepelt.

2. A becslések következő csoportját azok mintájának a felhasználásával készítettük, akik foglalkoztatott státusból foglalkoztatott státusba kerültek ($F_t \rightarrow F_{t+1}$).⁷ Ezekben a becslésekben az egyének munkaerőpiaci történetét, munkahelyét leíró változók közé újabb változókat is bevontunk az elemzésbe – olyanokat, amelyek a munkanélküliségből elhelyezkedőkre vonatkozóan nem álltak rendelkezésünkre, de a foglalkoztatott státusból foglalkoztatott státusba kerültekre vonatkozóan igen. A munkahely jellemzőit, a munkaerőpiaci történetet leíró változók a következők voltak: az egyén t -edik időperiódusban megfigyelt munkahelyén az egyén tapasztalati éveinek száma és annak négyzete (*tenure*), kétértékű változók, amelyek azt mutatják, hogy az egyén a t -edik időperiódusban részmunkaidőben dolgozott-e, volt-e második munkája, munkáját esetenként otthonról végezte-e, irányító tevékenységet folytatott-e, munkahelye külföldön volt-e, munkahelye 100 százalékban állami tulajdonban volt-e. Egy következő specifikációban a munkahely jellemzőit leíró változókat a t -edik időpontbeli munkahely ágazatát leíró kétértékű változókkal bővítettük.

3. A folyamatosan foglalkoztatott foglalkozást váltók almintájában további két újabb kimenetet is megkülönböztettünk, és ezekre újabb probit modelleket becsültünk:

- egyrészt annak valószínűségét vizsgáltuk, hogy ki az, aki a folyamatosan foglalkoztatottak közül foglalkozást változtat, de munkahelyet nem (1. TÍPUS| $F_t \rightarrow F_{t+1}$);
- másrészt annak valószínűségét, hogy az, aki a folyamatosan foglalkoztatottak közül foglalkozást változtat, az egyidejűleg munkahelyet is változtat-e (2. TÍPUS| $F_t \rightarrow F_{t+1}$).

4. Végül a t -edik időperiódusban munkanélküliek almintáján vizsgáltuk az elhelyezkedés és a foglalkozásváltoztatás valószínűségét. Ehhez multinomiális probit modellrel becsültünk, három kimenettel:

1. KIMENET: az egyén a t -edik és a $t + 1$ -edik időpontban is munkanélküli státusban van ($MN_t \rightarrow MN_{t+1}$);

2. KIMENET: az egyén a t -edik időpontban munkanélküli és a $t + 1$ -edik időpontban foglalkoztatotti státusban van, és az új, a $t + 1$ -edik időperiódusban megfigyelt foglalkozása megegyezik a munkanélküliség előtti utolsó foglalkozásával (1. TÍPUS| $MN_t \rightarrow F_{t+1}$);

3. KIMENET: az egyén a t -edik időpontban munkanélküli és a $t + 1$ -edik időpontban foglalkoztatotti státusban van, és az új, $t + 1$ -edik időperiódusban megfigyelt

⁶ Az egyén munkaerőpiaci tapasztalati éveinek számát az életkor, a legmagasabb iskolai végzettség és a számított tanulmányi idő hossza alapján számítottuk ki, ami az esetek nagy részében túlbecsüli a tapasztalati évek számát, mivel azt a potenciális tapasztalati évszámot mutatja, amit akkor tudott volna elérni az egyén, ha a tanulmányai befejezése után folyamatosan, megszakítások nélkül dolgozott volna.

⁷ A MEF-adatfelvételekben Magyarországon változott a foglalkoztatotti státus besorolása is 2021-ben. Az összehasonlíthatóság biztosítása érdekében az elemzés a korábbi besorolás szerinti foglalkoztatottakat tekintette foglalkoztatottnak 2021 után is (lásd https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/mun_modsz.html).

foglalkozása nem egyezik meg a munkanélküliség előtti utolsó foglalkozásával, vagyis az egyén foglalkozást változtatott (2. TÍPUS| $MN_t \rightarrow F_{t+1}$).

A következő modellt becsültük:

$$U_{ij(t+1)} = X'_{it}\beta_{1j} + \beta_{2j}ED_{it} + Z'_{it}\beta_{3j} + \eta_{ijt},$$

ahol U_{ij} annak valószínűsége, hogy az i -edik egyén esetében a j -edik kimenetet figyelhetjük meg, az η_j többdimenziós (többváltozós) normális eloszlást követő hibatermék, amely korrelálhat az egyes alternatívák között. Annak valószínűsége, hogy az i -edik egyén esetében a q -adik kimenetet figyeljük meg: $U_{iq} > U_{ij}$ minden $j \neq q$ esetre.

Ebben a modellben az egyének munkaerőpiaci történetét leíró változók között a számított tapasztalati évek száma (és négyzete) mellett a munkanélküliség hosszát leíró kategóriaváltozók is szerepeltek. Három kategóriát különböztettünk meg: az egyén legfeljebb 3 hónapja volt munkanélküli a t -edik időperiódusban, 4–12 hónapja volt munkanélküli, egy évnél régebben volt munkanélküli.

Leíró eredmények

A foglalkozási mobilitás változása, leíró elemzés

Az 1. táblázat a foglalkozásváltozások különböző részletezettségű és különböző csoportok szerinti átlagos negyedéves mobilitási arányainak átlagát mutatja be időszakonként. Mielőtt a különböző időszakok közötti különbséget tárgyaljuk, érdemes egy pillantást vetni az egyes változások közötti különbségekre. Először is, a foglalkozásváltás az aktívak arányában rendre magasabb, mint a folyamatosan foglalkoztatottak arányában, ami arra utal, hogy a munkanélküliségből elhelyezkedők között számottevően nagyobb a foglalkozásváltás valószínűsége, mint a folyamatosan foglalkoztatottak körében. Másodsor, a foglalkozásváltás aránya jóval magasabb, mint a munkahely-változtatás aránya, vagyis a foglalkozási mobilitás jó része egy adott vállalaton belüli mozgásoknak köszönhető. Végül, értelemszerűen minél részletesebb foglalkozási csoportosítást használva vizsgáljuk a foglalkozásváltásokat, annál magasabb arányt látunk (háromjegyű FEOR-kódon mérve valamivel magasabb a foglalkozásváltások aránya, mint kétjegyű kódokon mérve).

Az 1. időszak alacsony szintű mobilitási arányai a 2. időszakban (a pénzügyi válság alatt) visszaestek. Csökkent az összes foglalkozásváltás aránya, a foglalkozást váltók aránya a foglalkoztatásból foglalkoztatásba kerülők között, akár kétjegyű, akár háromjegyű FEOR-váltásokkal definiáltuk is a foglalkozásváltást, és csökkent a munkahely-változtatás aránya is az utóbbi csoportban. A pénzügyi válságot követően, a 3. és a 4. időszakban az összes mobilitási arány növekedni kezdett, vagyis az 1–4. időszakig prociklikus arányokat látunk. Az 5. időszakban, a koronavírus-járvány első hullámában ez a mintázat megváltozott, és a mobilitási arányok prociklikus viselkedése helyett extrém módon megnőtt a foglalkozási mobilitás, és kisebb mértékben nőtt a munkahelyi mobilitás is.

1. táblázat

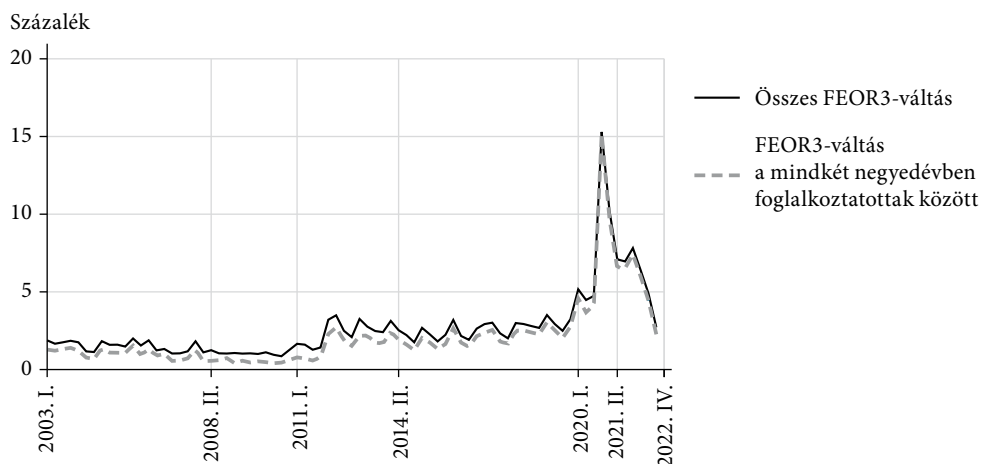
Mobilitási arányok időszakok szerint (százalék)

Időszak	Minden kétjegyű FEOR-váltás	Minden háromjegyű FEOR-váltás	Kétjegyű FEOR-váltások	Háromjegyű FEOR-váltások	Munkahely-változtatások
	az aktívák arányában		az egymást követő mindkét negyedévben foglalkoztatottak között az összes foglalkoztatott arányában		
1. időszak	1,50	1,77	1,10	1,32	0,67
2. időszak (pénzügyi válság)	1,08	1,21	0,58	0,66	0,57
3. időszak	2,73	3,00	1,95	2,15	0,92
4. időszak	2,91	3,21	2,47	2,73	1,23
5. időszak (Covid-válság)	8,73	10,09	8,32	9,66	1,62
6. időszak	6,46	7,60	6,05	7,15	1,51

Az 1. ábra negyedévek szerint mutatja be azt, hogy hogyan változott 2003 és 2022 között az összes foglalkozásváltás, valamint az egymást követő mindkét negyedévben foglalkoztatottak foglalkozásváltoztatásainak aránya a munkaerőpiacon az aktívák között. A pénzügyi válság alatt és az azt követő időszakban a foglalkozásváltoztatások elég nagy hányada a munkanélküliségből elhelyezkedők foglalkozásváltoztatásaiból adódott, majd ezután a foglalkozásváltoztatások zömét a folyamatosan foglalkoztatottak foglalkozásváltásai adták. A koronavírus-válság időszakában már az időszak első negyedévében (2020 első negyedévében) is nagyon nagy mértékben

1. ábra

A háromjegyű FEOR-váltók az aktívák arányában negyedévenként (2003. I. negyedév–2022. IV. negyedév)

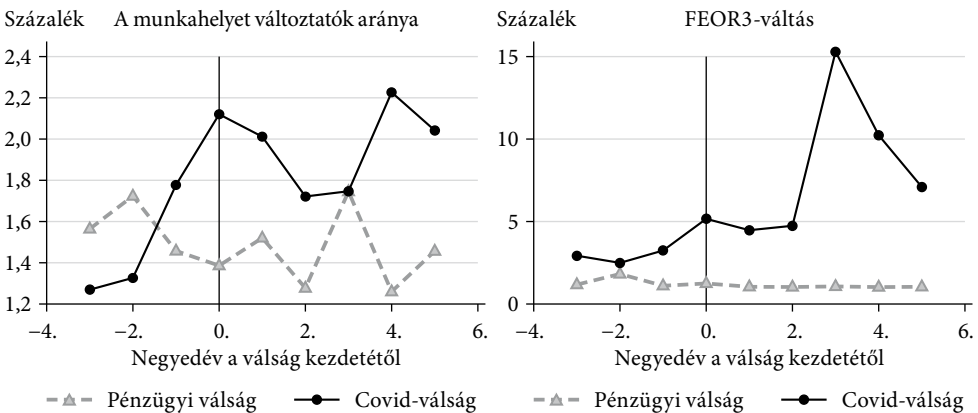

megnőtt a foglalkozási mobilitás, majd 2020 negyedik negyedében extrém növekedést lehetett megfigyelni, ami a következő negyedekben sem esett vissza a válság előtti szintre, hanem jóval magasabb szinten maradt.

A 2. ábra a foglalkozást változtatók (jobb oldali ábra) és munkahelyváltók (bal oldali ábra) arányát hasonlítja össze a pénzügyi válság és a koronavírus-válság idején, a válság kezdetét mindkét esetben kiindulópontként kezelve a megelőző három, valamint a válság kezdetét követő öt negyedévben azok között, akik foglalkoztatásból foglalkoztatásba kerültek. A munkahelyváltók aránya jóval kisebb volt a foglalkoztatottak között, mint a foglalkozást váltók aránya a pénzügyi és a koronavírus-válság kezdete előtt, majd azt követően is. A foglalkozásváltoztatások aránya magasabb szintről indult a koronavírus-válság kezdetekor, majd – ahogy az 1. ábra is bemutatta – extrém módon megnőtt a válság kezdete utáni harmadik negyedévben (azaz 2020 őszén).

2. ábra

A foglalkozást (háromjegyű FEOR-kód) és a munkahelyet váltók aránya az egymást követő mindkét negyedévben a foglalkoztatottak arányában a pénzügyi és a koronavírus-válság alatt negyedévenként

A folyamatosan foglalkoztatott foglalkozást váltók típusok szerint

A 2. táblázat a folyamatosan foglalkoztatott foglalkozást váltók között mutatja be az 1. TÍPUSBA $F_t \rightarrow F_{t+1}$ tartozó (tehát azokét, akiknek a foglalkozása megváltozott, de nem változtattak munkahelyet) foglalkozásváltók arányát, valamint azoknak az arányát, akik úgy változtattak foglalkozást, hogy egyidejűleg munkahelyet is változtattak (2. TÍPUS $F_t \rightarrow F_{t+1}$). A pénzügyi válság alatt megnőtt az ehhez a típushoz tartozó foglalkozást változtatók aránya, majd a 3. és 4. időszakban visszaállt a korábbi szintre. A koronavírus-válság alatt viszont a foglalkozást változtatóknak alig több mint 10 százaléka változtatott munkahelyet is a foglalkozásváltoztatással egyidejűleg, azaz ekkor a foglalkozásváltozások elsősorban többsége a korábbi munkahelyeken belül történt. Tehát ahogyan azt a táblázat alsó része is megmutatja,

a foglalkozási mobilitást elsősorban a munkahelyet nem, de a foglalkozásukat váltó dolgozók mozgatták.

2. táblázat

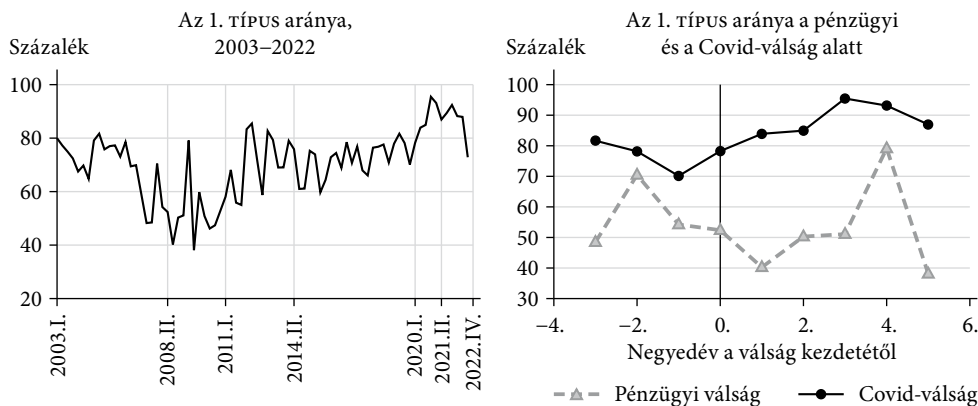
Az 1. és a 2. TÍPUSBA $F_t \rightarrow F_{t+1}$ tartozó foglalkozást változtatók megoszlása és aránya (az összes folyamatosan foglalkoztatotthoz képest) időszakonként (százalék)

	1. időszak	2. időszak (pénzügyi válság)	3. időszak	4. időszak	5. időszak	6. időszak (Covid- válság)
A FOGLALKOZÁST VÁLTOZTATÓK MEGOSZLÁSA						
1. TÍPUS (munkahelyet nem váltó)	69,95	51,55	70,43	72,05	87,15	86,3
2. TÍPUS (munkahelyet váltó)	30,05	48,45	29,57	27,95	12,85	13,7
Együtt	100	100	100	100	100	100
FOGLALKOZÁST VÁLTÓK AZ ÖSSZES FOGLALKOZTATOTT ARÁNYÁBAN						
1. TÍPUS (munkahelyet nem váltó)	1,05	0,38	1,42	1,79	8,64	6,28
2. TÍPUS (munkahelyet váltó)	0,40	0,34	0,47	0,62	0,87	0,81
Együtt	1,45	0,72	1,90	2,41	9,51	7,09

A 3. ábra (bal oldali ábra) egyrészt negyedévenként mutatja be, hogy a folyamatosan foglalkoztatott foglalkozást váltók között mekkora arányban voltak az 1. TÍPUSBA tartozó (a munkahelyüket nem változtató) foglalkozást váltók. Másrészt (jobb oldali ábra) az 1. TÍPUSBA tartozó foglalkozást váltók közvetlenül a válság előtti és utáni arányának változását hasonlítja össze a pénzügyi és a koronavírus-válság alatt. Mindkét válság kezdete után nőtt az 1. TÍPUSBA tartozó foglalkozást változtatók aránya.

3. ábra

Az 1. TÍPUSHOZ $F_t \rightarrow F_{t+1}$ tartozó foglalkozást változtatók aránya a foglalkoztatottak között

A foglalkozásváltás valószínűsége

Foglalkozásváltás az összes foglalkozásváltó között

A foglalkozásváltást vizsgáló modelljeinket a következő sorrendben mutatjuk be. Először az összes egyénre, vagyis mind a munkanélküliségből elhelyezkedőkre, mind pedig a folyamatosan foglalkoztatottakra vonatkozóan fogalmazunk meg állításokat. Ezután térünk rá a folyamatosan foglalkoztatottak elemzésére, így e két eredmény összehasonlítása abból a szempontból is hasznos, hogy megvizsgáljuk, mennyiben tért el a munkanélküliségből „visszatérők” foglalkozási mobilitása. Végül azt a kitüntetett csoportot vizsgáljuk, amelynek tagjai munkáltatót sem váltottak. Mint azt korábban láttuk, pontosan az ő körükben nőtt meg kiemelkedő mértékben a foglalkozási mobilitás a koronavírus-járvány alatt, valamint azt követően. Bár bemutatjuk mind a hat időszakot, elsősorban a koronavírus-járvány és az azt követő időszakra fordítunk nagyobb figyelmet, illetve ezt vetjük össze a pénzügyi válság időszakával.

Az első figyelemre méltó eredményünk az iskolai végzettséghez kapcsolódik (a becslés során az érettségivel rendelkezők volt a referenciakategória). Azt találjuk, hogy – amint azt számos korábbi tanulmány is megmutatta (például *Kambourov–Manovski* [2009b], *Varga* [2017a]) – a foglalkozási mobilitás különösen magas az alacsony iskolai végzettségűek körében, mivel nekik kevesebb a foglalkozásspecifikus emberi tőkéjük, ezért kisebb költséggel jár számukra a foglalkozásváltás. Leginkább szembetűnő a végzettségek szerinti különbség a 2011–2013 közötti enyhe visszaesés, illetve a 2014–2020 közötti növekedés időszakában – amikor is 3 százalékponttal magasabb eséllyel váltottak az alacsony iskolai végzettségűek foglalkozást, mint az érettségizettek (3. táblázat). Ezzel szemben a koronavírus-járvány előtt a szakiskolai végzettségű egyének enyhén nagyobb, míg a felsőfokú végzettségűek enyhén kisebb arányban váltottak foglalkozást, mint az érettségizettek, de ezek a különbségek tipikusan 0,5 százalékpont környékén mozogtak. Pontosán ezeknél a csoportoknál hozott fontos változást a pandémiás és az azt követő időszak: a szakmunkás-végzettségűek mobilitása visszaesett (és alacsonyabb volt, mint az érettségizetteké), míg a felsőfokú végzettségűek mobilitása jelentősen megnőtt, és már meghaladta az érettségizetteknél tapasztalhatót.

Hasonlóan figyelemre méltó változásokat találtunk a gyakorlati idő szerepével kapcsolatban. A 2011 előtti időszakban enyhén csökkent a foglalkozási mobilitás a gyakorlati idővel: azaz egy pályakezdő és egy 40 év tapasztalattal rendelkező között 2 százalékpont különbség mutatkozott. Ez valamivel fokozódott 2011 és 2020 között, amikor a fenti különbség 3 százalékpontra nőtt, vagyis ebben az időszakban különösen a fiatal munkavállalók váltottak nagyobb arányban foglalkozást. Ezzel szemben a világjárvány és az azt követő időben mérséklődött ugyan a gyakorlati idő szerint mért különbség, de ez statisztikailag nem szignifikáns, vagyis ebben az időszakban hasonló valószínűséggel váltottak a fiatalabbak és az idősebbek foglalkozást.

A fentivel jóval részletesebben elemeztük a folyamatosan foglalkoztatottak mintáját. A marginális hatásokat a *Függelék 1. táblázata* tartalmazza, itt kiemeljük a pénzügyi válság, a koronavírus-járvány, illetve az azt követő időszak eredményeit (4. ábra). Az

3. táblázat

A foglalkozási mobilitást meghatározó tényezők, marginális hatások probit modellekből, időszakonként (teljes minta)

	1. időszak	2. időszak (pénzügyi válság)	3. időszak (visszaesés)	4. időszak (növekedés)	5. időszak (Covid- válság)	6. időszak (2022)
Férfi	0,00135* (2,09)	-0,000126 (-0,16)	0,00145 (1,07)	-0,000133 (-0,13)	0,0140** (3,23)	0,0110** (3,25)
Legfeljebb általános iskola	0,0143*** (15,34)	0,0166*** (11,53)	0,0378*** (15,39)	0,0316*** (17,20)	0,0208*** (3,45)	0,0138** (3,17)
Szaktudás érettségi nélkül	0,00301*** (4,93)	0,00609*** (7,21)	0,00462*** (3,47)	0,00744*** (6,73)	-0,0123** (-2,85)	-0,0124*** (-4,00)
Felsőfok	-0,00588*** (-9,71)	-0,00595*** (-9,16)	-0,00975*** (-7,70)	-0,00894*** (-9,05)	-0,00522 (-1,17)	0,0187*** (5,03)
Számított gyakorlati idő	-0,000872*** (-8,92)	-0,000794*** (-6,64)	-0,00148*** (-7,38)	-0,00136*** (-9,30)	-0,00101 (-1,63)	-0,000881 (-1,89)
Számított gyakorlati idő négyzete	0,00101*** (4,71)	0,000799** (3,10)	0,00186*** (4,34)	0,00155*** (5,00)	0,000252 (0,20)	0,000502 (0,51)
A megfigyelések száma	479 602	196 391	240 066	390 819	79 273	107 501

Megjegyzés: átlagos marginális hatások. Zárójelben a t -statisztikát közöljük. A regressziókban szereplő háztartási változókat nem közöljük. A minta mindenkit, így a folyamatosan foglalkoztatottakat, illetve a munkanélküliség után elhelyezkedőket is tartalmazza.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

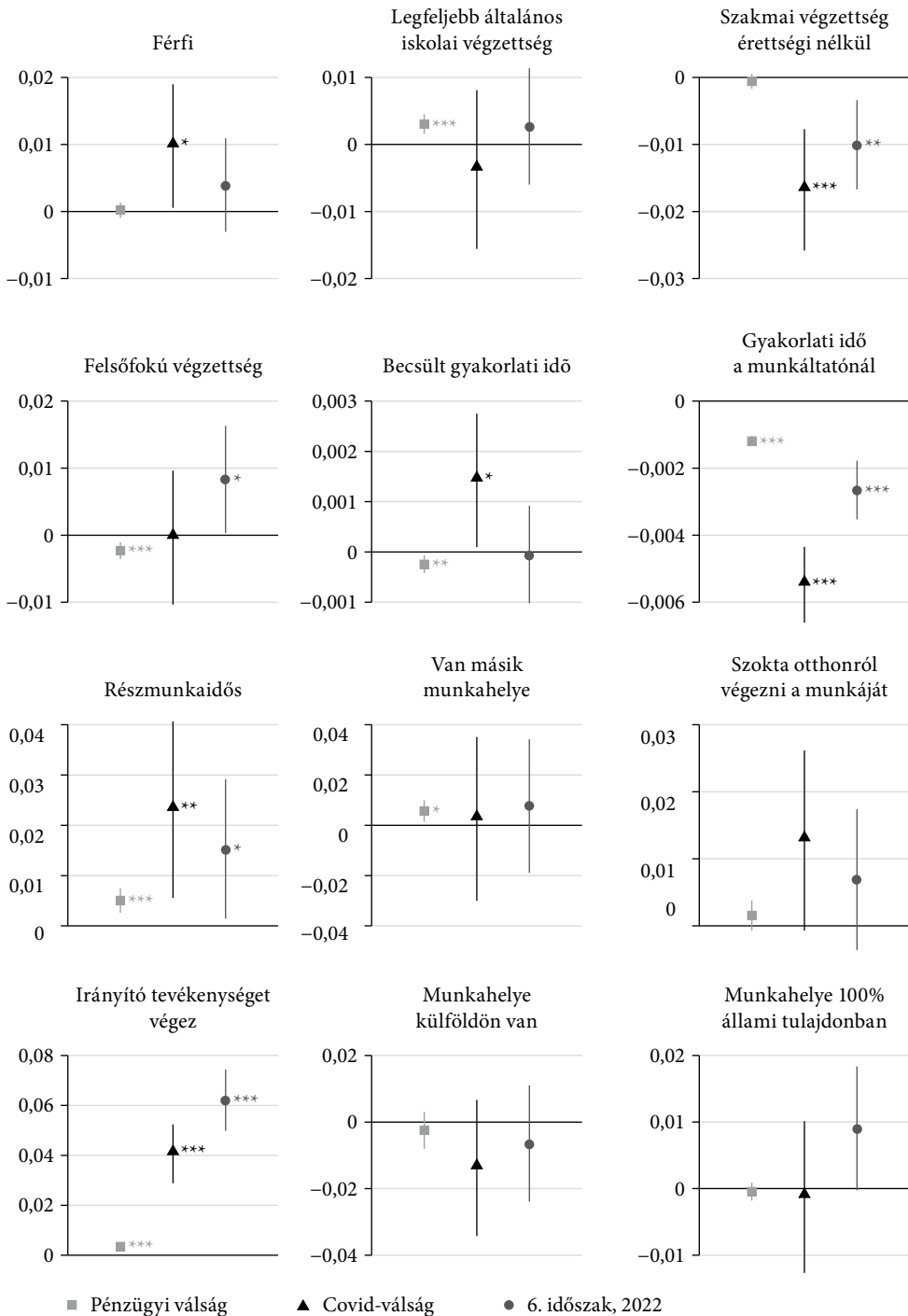
iskolai végzettséggel kapcsolatos értékek összhangban vannak a korábbiakkal: a járvány idején és azt követően (szemben a pénzügyi válság időszakával) az érettségivel nem rendelkező, középfokú szakképzettségű egyének foglalkozási mobilitása elmaradt az érettségizettektől, míg a felsőfokú végzettségűek nagyobb arányban váltottak foglalkozást a járvány után. Vagyis a koronavírus-járvány gyökeresen megváltoztatta a mobilitás mintázatát az iskolai végzettség szerint.

A munkapiaci tapasztalattal kapcsolatos eredményeinket árnyalja, hogy ezekben a modellekben párhuzamosan szerepeltettük a munkahelyi tapasztalat éveit is.⁸ A pénzügyi válság időszakában a munkapiaci tapasztalatnak számottevő szerepe volt a foglalkozási mobilitásban, és átmenetileg – a koronavírus-járvány időszakát beleértve – a nagyobb munkapiaci tapasztalattal rendelkezők nagyobb valószínűséggel váltottak foglalkozást. Ez arra utalhat, hogy ebben az időszakban az idősebb dolgozóknak nagyobb arányban változott a foglalkozása. Ettől élesen eltér az az összefüggés, hogy a munkahelyi tapasztalat és a foglalkozási mobilitás között

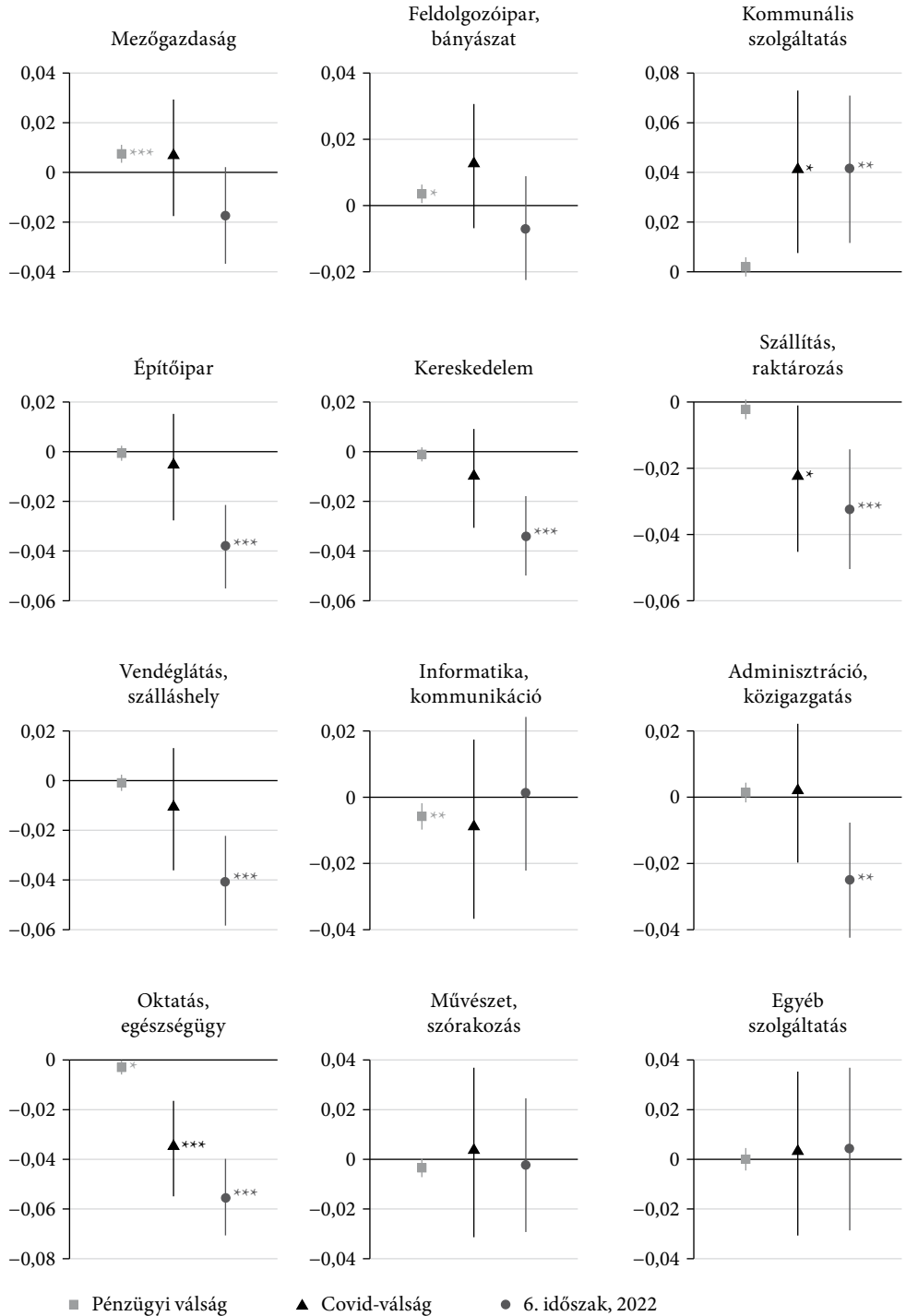
⁸ E két változó (a munkapiaci és a munkahelyi tapasztalat) között csak közepes erősségű a pozitív kapcsolat, 0,45 körüli korrelációs együtthatóval.

4. ábra

Foglalkozási mobilitás a folyamatosan foglalkoztatottak között, átlagos marginális hatások a pénzügyi válság és a koronavírus-válság idején, valamint az azt követő időszakban

A 4. ábra folytatása

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns.

általában egyértelműen negatív a kapcsolat. Ebben kitűnik a koronavírus-járvány időszaka, ebben az időszakban, ha az egyén már húsz éve dolgozott az adott munkáltatónál, 6 százalékponttal kisebb eséllyel változtatott foglalkozást. Vagyis a járvány időszakában a már nagy munkahely-specifikus (és esetlegesen foglalkozás-specifikus) emberi tőkével rendelkező munkavállalók védettek voltak a foglalkozásváltás kényszerétől.

Eredményeink szerint a beosztás és a munkaszerződés jellegének hatása is számottevően változott a koronavírus-járvány idején. Itt két változás volt igen jelentős. Először is: bár a részmunkaidőben foglalkoztatottak mindig magasabb valószínűséggel váltottak foglalkozást, de a koronavírus-járvány idején (és azt követően) ez a kapcsolat jóval erősebb lett. Feltehetően a részmunkaidőben dolgozók jóval inkább rákényszerültek arra, hogy más szakmában dolgozzanak annak érdekében, hogy munkájukat megtarthassák. Másodszor: az irányító tevékenységet végző dolgozók sokkal nagyobb arányban váltottak foglalkozást, mint korábban – egy minden egyéb tekintetben hasonló dolgozónál 4–6 százalékponttal nagyobb valószínűséggel váltottak az irányítók foglalkozást. Meglehet, hogy ez éppen ellenkező tendenciára utal, mint amit a részmunkaidős szerződés esetében láttunk – azaz arra, hogy az irányító tevékenységet végzők nagyobb eséllyel léptek előre. A többi, a munkáltatót vagy a munka jellegét leíró változó nem volt szignifikáns kapcsolatban a foglalkozásváltás valószínűségével.⁹

Mint azt korábban bemutattuk, a koronavírus-járvány alatt, illetve ezt követően megnövekedett foglalkozási mobilitás elsősorban azoknak volt betudható, akik az adott munkáltatónál váltottak foglalkozást (4. táblázat). A mobilitás meghatározóit ebben az almintában külön is megvizsgálva a korábbiaktól egy ponton kapunk eltérő eredményt. A férfiak körében valamelyest megnövekedett a mobilitás a koronavírus-járvány alatt. A korábban bemutatott eredmények tökéletesen érvényesek erre az almintára: elsősorban az, hogy az adott munkáltatónál (folyamatosan) foglalkoztatottak mozgatták az eredményeket, valamint azt, hogy a koronavírus-járvány alatt hogyan változott a foglalkozási mobilitás. Vagyis ebben a csoportban nőtt meg az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűek körében a mobilitás a koronavírus-járvány idején és utána. Szintén ebben a csoportban volt jellemző, hogy a hosszabb munkapiaci tapasztalat megnövelte a mobilitást, míg az adott munkahelyen szerzett tapasztalat nagyon jelentősen lecsökkentette a mobilitást.

⁹ Az ágazat szerepét itt nem elemezzük részletesebben, de a 4. ábrán bemutattuk az ágazati marginális hatásokat a két válságperiódusban és a pandémiát követő időszakban. Megemlíthetjük, hogy – talán nem meglepő módon – a koronavírus-járvány időszakában (valamint utána) az oktatásban és az egészségügyben foglalkoztatottak jóval kisebb valószínűséggel váltottak foglalkozást, mint az összes többi ágazatban dolgozók.

4. táblázat

Az 1. típusú $F_t \rightarrow F_{t+1}$ foglalkozási mobilitást meghatározó tényezők, marginális hatások probit modellekből, időszakonként

	1. időszak	2. időszak (pénzügyi válság)	3. időszak (visszaesés)	4. időszak (növekedés)	5. időszak (Covid- válság)	6. időszak (2022)
Férfi	0,000267 (0,53)	-0,000285 (-0,65)	0,000789 (0,79)	0,00127 (1,45)	0,00964* (2,13)	0,00430 (1,25)
Legfeljebb általános iskola	0,00208** (3,19)	0,000722 (1,18)	0,00251 (1,79)	0,00467*** (3,83)	-0,00565 (-0,96)	-0,000788 (-0,19)
Szaktudás érettségi nélkül	-0,000676 (-1,37)	0,0000615 (0,15)	-0,00321*** (-3,49)	-0,000456 (-0,53)	-0,0197*** (-4,52)	-0,0107*** (-3,32)
Felsőfok	-0,00228*** (-4,26)	0,000215 (0,42)	-0,00220 (-1,85)	-0,00284** (-2,94)	0,00127 (0,26)	0,0109** (2,75)
Számított gyakorlati idő	-0,0000801 (-1,02)	0,0000324 (0,48)	0,000487** (3,22)	0,000622*** (5,09)	0,00184** (2,80)	0,000133 (0,27)
Számított gyakorlati idő négyzete	0,0000527 (0,31)	-0,000145 (-0,95)	-0,00106** (-3,20)	-0,00117*** (-4,49)	-0,00312* (-2,28)	-0,000708 (-0,70)
Gyakorlati idő az adott mun- káltatónál	-0,000559*** (-8,67)	-0,000355*** (-5,73)	-0,00329*** (-20,91)	-0,00294*** (-23,47)	-0,00440*** (-7,93)	-0,00147*** (-3,44)
Gyakorlati idő az adott munkálta- tónál négyzete	0,00129*** (6,90)	0,000900*** (5,02)	0,00790*** (18,84)	0,00664*** (20,02)	0,00922*** (5,79)	0,00346** (2,85)
Részmunkaidős	0,00198* (1,97)	0,00182* (2,14)	0,00613*** (3,60)	0,00333* (2,11)	0,0203* (2,29)	0,0101 (1,49)
Van másik munkahelye is	0,00168 (1,03)	0,00115 (0,78)	-0,00139 (-0,61)	0,00419 (1,37)	-0,00147 (-0,09)	0,00383 (0,29)
Munkáját otthonról is szokta végezni	0,00214* (2,12)	0,000759 (0,82)	0,000280 (0,14)	-0,000949 (-0,52)	0,0137* (2,06)	0,00930 (1,81)
Irányító tevé- kenységet folytat	0,00398*** (6,17)	0,000833 (1,48)	0,00401** (2,89)	0,00471*** (3,92)	0,0407*** (6,95)	0,0591*** (9,82)
Munkahelye külföldön van	-0,00230 (-0,84)	0,00157 (0,95)	0,00385 (1,74)	0,00494* (2,54)	-0,0161 (-1,61)	-0,00334 (-0,37)
Munkahelye állami tulajdonú	0,000208 (0,35)	0,000266 (0,47)	0,00533*** (3,71)	0,00163 (1,34)	-0,00345 (-0,62)	0,0105* (2,28)
A megfigyelések száma	405 553	167 256	203 660	337 959	67 003	90 939

Megjegyzés: átlagos marginális hatások. Zárójelben a t -statisztikát közöljük. A regressziókban szereplő háztartási változókat nem közöljük. A minta csak azokat tartalmazza, akik nem változtattak munkahelyet.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Foglalkozásváltás a munkanélküliségből visszatérők között

Végül röviden kitérünk a munkanélküliek mintájára. A koronavírus-válsággal foglalkozó munkák részletesebben bemutatták a be- és kiáramlást a munkanélküliségbe, de empirikusan nem dokumentálták a foglalkozási mobilitást. Az 5. táblázatból látható, milyen arányban helyezkedtek el (a rá következő negyedévben) az adott negyedévben állást keresők, és akik elhelyezkedtek, milyen arányban voltak kénytelenek foglalkozást váltani.¹⁰ Ebből a leíró táblázatból is kitérünk, hogy a koronavírus-válság radikálisan különbözött a pénzügyi válságtól abban, hogy milyen valószínűséggel helyezkedtek el az álláskeresők. Ez a különbség nyilvánvalóan elsősorban a munkanélküliek összetétele különbségének tudható be a két válságperiódusban. Abban viszont a két válságidőszak nem különbözik, hogy – hasonlóan a nemzetközi irodalomban is dokumentált megfigyelésekhez – a foglalkozást *nem* váltók aránya magasabb az újra elhelyezkedők között, mint a válságmentes időszakokban. Ennek több oka lehet. Egyrészt utalhat arra, hogy a válságmentes időszakokban esetleg magasabb az önkéntes kilépők aránya az álláskeresők között, akik (többek között) éppen a foglalkozási mobilitás reményében hagyták ott a korábbi állásukat. Másrészt lehetnek keresleti okai is: az, hogy a recesszióban megnövekedett munkanélküliek száma miatt a munkaadók nagyobb valószínűséggel találnak olyan jelölteket, akik a keresett foglalkozást űzték korábban is.

5. táblázat

A munkanélküliek között az adott negyedévben állást keresők kimeneteinek megoszlása (oszlop százalékban)

	1. időszak	2. időszak (pénzügyi válság)	3. időszak	4. időszak	5. időszak (Covid- válság)	6. időszak
$MN_t \rightarrow MN_{t+1}$	88,8	90,6	87,4	83,4	76,5	81,9
1. TÍPUS $MN_t \rightarrow MN_{t+1}$ (foglalkozást nem váltó)	5,7	5,2	6	8,2	12,6	7,3
2. TÍPUS $MN_t \rightarrow MN_{t+1}$ (foglalkozást váltó)	5,5	4,2	6,7	8,4	11	10,8

Megjegyzés: a mintában a legfeljebb két éve állást keresők szerepelnek.

Végül a 6. táblázatban a multinomiális probit becslés eredményeit mutatjuk be, csak az álláskereső hosszúra koncentrálva. A becslésben a kihagyott kategória a munkanélküli státusból munkanélküli státusba kerülők. Az eredmények megerősítik, hogy a Covid-válság közben a frissen állásukat veszítették (legfeljebb 3 hónapja állást keresők) kiemelkedően nagy arányban helyezkedtek el, és ez annak volt köszönhető, hogy

¹⁰ Érdemes megjegyezni, hogy az elemzés abban az értelemben korlátozott, hogy nem csupán a munkanélküliségbe beáramlókat vizsgáljuk meg. Így a jól ismert torzítást, ami annak tudható be, hogy a hosszú munkanélküliségi időszakokkal jellemezhető egyének felülreprezentáltak, itt nem kezeljük.

a korábbi foglalkozásukkal megegyező munkát találtak. A valamivel hosszabb ideje állást kereső egyének körében is hasonló irányú, de jóval kisebb léptékű változás történt a Covid-válság alatt. Ezek az eredmények arra mutatnak rá, hogy nem általánosságban igaz az, hogy csak azok tudtak volna a Covid-válság alatt elhelyezkedni, akik hajlandóak voltak a szakmájukat elhagyni.¹¹

6. táblázat

A munkanélküliek kimenetei, marginális hatások multinomiális probit modellekből, időszakonként (referenciakimenet: munkanélküli marad)

	1. időszak	2. időszak (pénzügyi válság)	3. időszak	4. időszak	5. időszak	6. időszak (Covid- válság)
1–3 HÓNAPJA MUNKANÉLKÜLI						
2. kimenet, $MN_t \rightarrow F_{t+1}$ nem változtat foglalkozást	0,0829*** (16,62)	0,0841*** (12,40)	0,0772*** (12,27)	0,118*** (14,75)	0,224*** (7,76)	0,123*** (8,16)
3. kimenet, $MN_t \rightarrow F_{t+1}$ foglalkozást változtat	0,0569*** (11,92)	0,0404*** (7,25)	0,0758*** (12,44)	0,117*** (15,85)	0,121*** (5,32)	0,123*** (7,08)
4–12 HÓNAPJA MUNKANÉLKÜLI						
2. kimenet, $MN_t \rightarrow F_{t+1}$ nem változtat foglalkozást	0,0701*** (17,35)	0,0727*** (13,25)	0,0730*** (14,32)	0,0804*** (11,49)	0,153*** (5,58)	0,0891*** (6,53)
3. kimenet, $MN_t \rightarrow F_{t+1}$ foglalkozást változtat	0,0420*** (11,53)	0,0422*** (9,66)	0,0540*** (11,46)	0,0754*** (11,78)	0,0674** (3,25)	0,0586*** (3,74)
A megfigyelések száma	40310	24962	30114	22556	3787	5010

Megjegyzés: átlagos marginális hatások. Zárójelben a *t*-statisztikát közöljük. A regressziókban szereplő egyéni háttér- és háztartási változókat nem közöljük. A minta csak azokat tartalmazza, akik legfeljebb két éve kerestek munkát. A báziskategória a több mint egy éve munkát keresők (tartós munkanélküliek) voltak; a báziskimenet: aki nem tudott elhelyezkedni a következő negyedévben.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Konklúzió

Tanulmányunkban a munkaerő-felmérés hosszú adatsorai alapján vizsgáltuk a foglalkozási mobilitást Magyarországon. Összességében a teljes adatsor elemzésével elmondható, hogy a mobilitást elsősorban az adott munkahelyen (tovább) dolgozó egyének foglalkozásváltása határozta meg, ehhez képest a munkahelyet (is) váltók vagy a munkanélküliségből visszatérők jelentősége kisebb. A koronavírus-járvány okozta visszaesést vetettük össze a 2008–2010-es pénzügyi válság időszakával. Azt

¹¹ Az is egy érdekes további eredmény, hogy a fellendülés időszakában, a Covid-válság alatt, illetve azt követően látunk egyértelműen a negatív összfüggésre utaló jeleket. Azaz ezekben az időszakokban számottevően gyorsabban helyezkedtek el újra azok, akik csak rövid ideje voltak munkanélküliek, mint azok, akik már több mint 3 hónapja kerestek állást.

találtuk, hogy a koronavírus-válság (és kisebb mértékben az azt követő időszak) igen jelentősen eltér a pénzügyi válság (és az azt követő fellendülés) időszakától. Ebben az időszakban a foglalkozási mobilitás az adott munkahelyen (tovább) dolgozók körében a korábbi időszakhoz képest több mint ötszörösére nőtt. Azt, hogy a munkahelyen belüli foglalkozásváltás egyre hangsúlyosabbá vált az elmúlt 15 évben, a korábbi szakirodalom is tárgyalta (lásd például *Bosler–Petrosky–Nadeau* [2016]), de a koronavírus-válság hatását máshol még nem mutatták ki. A regressziós elemzésünk alapján azt találtuk, hogy a viszonylag magasabb iskolai végzettségűek (legalább érettségivel rendelkezők) körében és az irányító pozíciókban dolgozók körében nőtt meg a foglalkozásváltás valószínűsége.

A jövőben a foglalkozási mobilitás „irányát” is érdemes lenne megvizsgálni. Egyik oldalról elképzelhető, hogy a megnövekedett foglalkozásváltás részben annak köszönhető, hogy a koronavírus-járvány idején visszavonuló nyugdíjaskorú dolgozók (vagy az inaktivitásba vonuló dolgozók) helyét átvették a valamivel fiatalabb munkatársaik, akik így kedvezőbb foglalkozásba léphettek. A másik oldalról a nagyvállalatok belső munkaerőpiacán lefelé irányuló pozícióváltás is lehetséges, recesszió idején ez gyakoribb (*Forsythe* [2018]). A munkanélküliségből a foglalkoztatásba visszatérők adatait is megvizsgáltuk, és megmutattuk, hogy a koronavírus-válság alatt a munkájukat újonnan elvesztők viszonylag gyorsan találtak munkát ugyanabban a foglalkozásban, amiben korábban dolgoztak. Azaz a rövid munkanélküliségből visszatérők nem kényszerültek nagy számban foglalkozásváltásra.¹²

Hivatkozások

- BISELLO, M.–MACCARRONE, V.–FERNÁNDEZ-MACÍAS, E. [2022]: Occupational mobility, employment transitions and job quality in Europe: The impact of the Great Recession. *Economic and Industrial Democracy*, Vol. 43. No. 2. 585–611. o. <https://doi.org/10.1177/0143831X20931936>.
- BOSLER, C.–PETROSKY-NADEAU, N. [2016]: Job-to-Job Transitions in an Evolving Labor Market. *FRBSF Economic Letter*, No. 34. <https://www.frbsf.org/economic-research/wp-content/uploads/sites/4/el2016-34.pdf>.
- BOZA ISTVÁN–KREKÓ JUDIT [2021]: Mi történik az álláskeresőkkal, miután nyilvántartásba vették őket? Megjelent: *Fazekas Károly–Kónya István–Krekó Judit* (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök*, 2020. ELKH KRTK, Budapest, 194–198. o.
- CARRILLO-TUDELA, C.–HOBIJN, B.–VISSCHERS, L. [2014]: Career changes decline during recessions. *Federal Reserve Bank of San Francisco Economic Letters*, No. 9. <https://ideas.repec.org/a/fip/fedfel/00011.html>.
- CARRILLO-TUDELA, C.–VISSCHERS, L. [2020]: Unemployment and Endogenous Reallocation Over the Business Cycle. *CESifo Working Paper*, No. 8288. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3603845>.

¹² Ez jól egészíti ki *Kónya–Krekó* [2021] eredményeit – a szerzők kimutatták, hogy a koronavírus-járvány alatt a strukturális átrendeződést nem a foglalkozásváltoztatások mozgatták: a munkaerőpiacra újonnan belépők más ágazatokban találtak munkát, mint akik kiléptek a munkaerőpiacról.

- CARILLO-TUDELA, C.–VISSCHERS, L.–HOBIJN, B.–SHE, P. [2016]: The extent and cyclical nature of career changes: Evidence for the UK. *European Economic Review*, Vol. 84. 18–41. o. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2015.09.008>.
- CARRILLO-TUDELA, C.–CLYMO, A.–COMUNELLO, A.– JÄCKLE, A.–VISSCHERS, A.–ZENTLER-MUNRO, D. [2023]: Search and Reallocation in the COVID-19 Pandemic: Evidence from the UK. *Labour Economics*, Vol. 81. 102328. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2023.102328>.
- DEVEREUX, P. J. [2002]: Occupation upgrading and the business cycle. *Labour*, Vol. 16. No. 3. 423–452. o. <https://doi.org/10.1111/1467-9914.00202>.
- EPPICH GYŐZŐ–KÖLLŐ JÁNOS [2014]: Foglalkoztatás a válság előtt, közben és után. Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György* (szerk.): Társadalmi riport, 2014. Társki, Budapest, 157–178. o. <http://real.mtak.hu/20254/1/b329.pdf>.
- FORSYTHE, E. C. [2018]: Careers within Firms: Occupational Mobility over the Life Cycle. Upjohn Institute Working Paper, 18–286. o., illetve *Labour*, Vol. 33. No. 3. 241–277. o. <https://doi.org/10.17848/wp18-286>.
- KAMBOUROV, G.–MANOVSKII, I. [2008]: Rising Occupational and Industry Mobility in the United States: 1968–97. *International Economic Review*, Vol. 49. No. 1. 41–79. o. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2354.2008.00473.x>.
- KAMBOUROV, G.–MANOVSKII, I. [2009a]: Occupational Mobility and Wage Inequality. *The Review of Economic Studies*, Vol. 76. No. 2. 731–759. o. <https://doi.org/10.1111/j.1467-937x.2009.00535.x>.
- KAMBOUROV, G.–MANOVSKII, I. [2009b]: Occupational specificity of human capital. *International Economic Review*, Vol. 50. No. 1. 63–115. o. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2354.2008.00524.x>.
- KÓNYA ISTVÁN–KREKÓ JUDIT [2021]: Állásvesztés, munkahely- és foglalkozásváltás a járulékbérvállások adatai alapján. Megjelent: *Fazekas Károly–Kónya István–Krekó Judit* (szerk.): Munkaerőpiaci tükör, 2020. KRTK, Budapest, 87–96. o.
- KÖLLŐ JÁNOS [2020]: Foglalkoztatás a koronavírus-járvány első hullámának idején. Megjelent: *Fazekas Károly–Elek Péter–Hajdu Tamás* (szerk.): Munkaerőpiaci tükör, 2019. KRTK, Budapest, 220–232. o.
- KÖLLŐ JÁNOS–REIZER BALÁZS [2021]: A koronavírus-járvány első hullámának hatása a foglalkoztatásra és a vállalatok árbevételére. *Közgazdasági Szemle*, 68. évf. 4. sz. 345–374. o. <https://doi.org/10.18414/ksz.2021.4.345>.
- KSH [2006]: A munkaerő-felmérés módszertana. Statisztikai Módszertani Füzetek, 46. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- LONGHI, S.–TAYLOR, M. [2013]: Occupational change and mobility among employed and unemployed job seekers. *Scottish Journal of Political Economy*, Vol. 60. No. 1. 71–100. o. <https://doi.org/10.1111/sjpe.12003>.
- LONGHI, S.–TAYLOR, M. [2014]: Employed and unemployed job seekers and the business cycle. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 76. No. 4. 463–483. o. <https://doi.org/10.1111/obes.12029>.
- MANUEL, N.–PLESCA, M. [2022]: Changes in the Composition of Occupation Mobility During the Covid-19 Pandemic. Kézirat, <https://tinyurl.hu/6dYG>.
- MOSCARINI, G.–VELLA, F. G. [2008]: Occupational Mobility and the Business Cycle. NBER Working Paper Series, WP 13819. <http://www.nber.org/papers/w13819>.
- MURPHY, K. M.–TOPEL, R. H. [1987]: The evolution of unemployment in the United States: 1968–1985. Megjelent: *Fischer, S.* (szerk.): *NBER Macroeconomics Annual*, No. 2. 11–58. o. <http://www.nber.org/chapters/c11098.pdf>.

- PAPAGEORGIOU, T. [2018]: Large firms and within firm occupational reallocation. *Journal of Economic Theory*, Vol. 174. 184–223. o. <https://doi.org/10.1016/j.jet.2017.12.004>.
- ROOSAAR, L.–MÖTSMEEES, P.–VARBLANE, U. [2014]: Occupational mobility over the business cycle. *International Journal of Manpower*, Vol. 35 No. 6. 873–897. o. <https://doi.org/10.1108/IJM-06-2013-0130>.
- VARGA JÚLIA [2017a]: A felsőfokú végzettségűek foglalkozási mobilitása. MTA Doktori Értekezés, Budapest, http://real-d.mtak.hu/1046/6/dc_1427_17_doktori_mu.pdf.
- VARGA JÚLIA [2017b]: Foglalkozási mobilitás Magyarországon. Megjelent: *Fazekas Károly–Köllő János* (szerk.): *Munkaerőpiaci tükör*, 2016. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 160–168. o. http://real.mtak.hu/71781/7/161_MT_MunkaeropiatiTukor2016.pdf.

Függelék

F1. táblázat

A folyamatosan foglalkoztatottak mobilitását meghatározó tényezők, probit átlagos marginális hatások

	1. időszak	2. időszak (pénzügyi válság)	3. időszak (visszaesés)	4. időszak (növekedés)	5. időszak Covid- válság)	6. időszak 2022
Férfi	0,000199 (0,34)	-0,000152 (-0,25)	0,000547 (0,47)	0,00150 (1,46)	0,00977* (2,08)	0,00394 (1,11)
Legfeljebb általános iskola	0,00303*** (4,03)	0,00102 (1,27)	0,00264 (1,66)	0,00692*** (4,82)	-0,00373 (-0,62)	0,00269 (0,61)
Szaktudás érettségi nélkül	-0,000572 (-1,01)	0,000214 (0,38)	-0,00372*** (-3,43)	0,000265 (0,26)	-0,0168*** (-3,62)	-0,0100** (-2,96)
Felsőfok	-0,00230*** (-3,51)	-0,0000355 (-0,05)	-0,00268* (-1,96)	-0,00399*** (-3,54)	-0,000351 (-0,07)	0,00833* (2,04)
Számított gyakorlati idő	-0,000245** (-2,71)	-0,0000142 (-0,15)	0,000449* (2,57)	0,000414** (2,89)	0,00143* (2,11)	-0,0000500 (-0,10)
Számított gyakorlati idő négyzete	0,000197 (0,97)	-0,000230 (-1,08)	-0,00116** (-3,02)	-0,00100** (-3,27)	-0,00271 (-1,93)	-0,000658 (-0,64)
Gyakorlati idő az adott munkáltatónál	-0,00119*** (-15,16)	-0,000978*** (-10,79)	-0,00429*** (-23,97)	-0,00411*** (-27,54)	-0,00548*** (-9,48)	-0,00265*** (-5,95)
Gyakorlati idő az adott munkáltatónál négyzete	0,00283*** (12,49)	0,00244*** (9,49)	0,0102*** (20,98)	0,00929*** (23,76)	0,0119*** (7,19)	0,00620*** (4,89)
Egyedülálló	0,0000791 (0,15)	-0,0000230 (-0,04)	-0,000356 (-0,33)	0,00227* (2,49)	0,00301 (0,74)	0,00168 (0,53)
0–6 éves gyerek	-0,000668 (-0,71)	-0,000400 (-0,43)	0,00290 (1,44)	0,00321 (1,79)	0,00619 (0,72)	-0,00138 (-0,22)
0–6 éves gyerek × férfi	0,00180 (1,38)	-0,000571 (-0,48)	-0,00383 (-1,88)	0,0000132 (0,01)	0,00188 (0,19)	-0,00760 (-1,07)
7–17 éves gyerek	0,00128 (1,82)	0,00171* (2,18)	-0,000548 (-0,39)	0,00108 (0,82)	0,00978 (1,51)	-0,00834 (-1,88)
7–17 éves gyerek × férfi	-0,000817 (-0,93)	-0,000734 (-0,82)	0,00139 (0,72)	-0,00160 (-0,98)	-0,0132 (-1,79)	0,0102 (1,54)
Részmunkaidős	0,00505*** (4,08)	0,00577*** (4,24)	0,0103*** (5,26)	0,00776*** (4,09)	0,0231** (2,58)	0,0153* (2,16)
Van másik munkahelye is	0,00568* (2,57)	0,00743** (2,77)	0,00219 (0,73)	0,00884* (2,37)	0,00255 (0,15)	0,00767 (0,57)

Az F1. táblázat folytatása

	1. időszak	2. időszak (pénzügyi válság)	3. időszak (visszaesés)	4. időszak (növekedés)	5. időszak Covid- válság)	6. időszak 2022
Munkáját otthonról is szokta végezni	0,00153 (1,34)	0,000434 (0,36)	0,000376 (0,17)	-0,00149 (-0,71)	0,0127 (1,86)	0,00688 (1,28)
Irányító tevékenységet folytat	0,00351*** (4,78)	0,000924 (1,17)	0,00408* (2,57)	0,00468*** (3,41)	0,0406*** (6,76)	0,0621*** (9,90)
Munkahelye külföldön van	-0,00248 (-0,88)	-0,000178 (-0,11)	0,00564* (2,22)	0,00421* (2,02)	-0,0138 (-1,32)	-0,00644 (-0,72)
Munkahelye állami tulajdonú	-0,000450 (-0,65)	-0,000330 (-0,44)	0,00472** (3,03)	0,00180 (1,30)	-0,00126 (-0,22)	0,00906 (1,91)
Mezőgazdaság	0,00751*** (4,08)	0,00588*** (3,47)	0,0171*** (5,38)	0,00858** (2,91)	0,00587 (0,49)	-0,0173 (-1,74)
Feldolgozóipar, bányászat	0,00352* (2,46)	0,00410*** (3,76)	0,00850*** (3,83)	0,00213 (0,89)	0,0119 (1,24)	-0,00683 (-0,85)
Kommunális szolgáltatás	0,00196 (0,99)	0,00295 (1,50)	0,00612 (1,89)	-0,000343 (-0,09)	0,0402* (2,41)	0,0413** (2,73)
Építőipar	-0,000630 (-0,41)	0,00289* (2,24)	0,00197 (0,79)	-0,00151 (-0,57)	-0,00624 (-0,57)	-0,0383*** (-4,47)
Kereskedelem	-0,00107 (-0,74)	0,00255* (2,23)	0,000833 (0,37)	-0,00301 (-1,22)	-0,0108 (-1,06)	-0,0339*** (-4,15)
Szállítás, raktározás	-0,00223 (-1,47)	0,00117 (0,90)	-0,00203 (-0,83)	-0,00717** (-2,70)	-0,0231* (-2,05)	-0,0324*** (-3,51)
Vendéglátás, szálláshely	-0,000876 (-0,53)	0,00356* (2,36)	0,00367 (1,35)	-0,00346 (-1,25)	-0,0115 (-0,92)	-0,0403*** (-4,38)
Informatika, kommunikáció	-0,00580** (-2,86)	-0,00224 (-1,79)	0,00494 (1,25)	-0,00112 (-0,29)	-0,00966 (-0,70)	0,00106 (0,09)
Adminisztratív, közigazgatás	0,00140 (0,92)	0,000353 (0,32)	0,00387 (1,59)	-0,00154 (-0,57)	0,00121 (0,11)	-0,0250** (-2,83)
Oktatás, egészségügy	-0,00298* (-2,04)	0,000219 (0,20)	-0,00169 (-0,73)	-0,00688** (-2,70)	-0,0357*** (-3,63)	-0,0552*** (-7,02)
Művészet, szórakozás	-0,00342 (-1,78)	0,00119 (0,61)	-0,00194 (-0,51)	-0,00982** (-3,06)	0,00275 (0,16)	-0,00234 (-0,17)
Egyéb szolgáltatás	0,0000185 (0,01)	-0,000633 (-0,39)	0,00971* (2,34)	-0,00197 (-0,51)	0,00230 (0,14)	0,00412 (0,25)
A megfigyelések száma	408 671	168 378	205 522	341 923	68 089	92 345

Zárójelben a *t*-statisztikát közöljük.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.